

akmenų eilė, apie 40 m į ŠV nuo Levaniškių mitologinio akmenų (AR 640, Molėtų r.) esantis 26 akmenų pusratis, kai kurie kiti objektai.

1994-1995 metų mitologinių bei sakralinių objektų žvalgymai liudija, jog šių paminklų skaičius visoje Lietuvoje yra gerokai didesnis, negu buvo manoma. Įvairiausių duomenų apie senąsias šventvietes kaupimą bei pačių šventviečių žvalgymus būtina tęsti.

## Vykintas Vaitkevičius, Gintautas Zabiela

### Nežinomi Lietuvos piliakalniai

1994-1995 m. LII Marijampolės, Šilalės, Trakų, Ukmergės ir Vilniaus rajonuose surado 7 iki tol nežinomus piliakalnius.

**Dimgerukų piliakalnis**, vadinamas Zamėkalniu (Šilalės r., Obelyno seniūn.), yra 1 km į ŠV nuo Varsėdžių pilkapių vietos, 800 m į PV nuo autostrados Kaunas-Klaipėda PV krašto, 650 m į ŠR nuo Akmenos dešiniojo kranto.

Piliakalnis įrengtas aukščiausioje kalvos dalyje, virš jūros lygio iškylančioje iki 157,6 m. Aikštelė ovalo formos, sunkiai išsiskiria, pailga PV-ŠR kryptimi, 37x20 m dydžio. Šlaitai vidutinio statumo, 12-14 m aukščio, išskyrus R šlaitą, kurio aukštis tik 8 m. Dabartiniu metu jokių įtvirtinimų ar kultūrinio sluoksnio piliakalnyje nebėra. Jis buvo ilgą laiką ariamas. V. Statkevičius mini, jog prieš 40-50 m. kasant aikštelėje rūšį, buvo rasta žalvarinė "monstrancija" (dingusi). Pagal išlikusius duomenis atrodo, kad tai buvo žalvarinė lankinė žvaigždžiakojė segė. Dimgerukų Zamėkalnį tenka sieti su dabar jau sunaikintais Varsėdžių pilkapiais ir datuoti I tūkstantmečio pirmąją pusę-vidurį. Šį piliakalnį nurodė V. Statkevičius.

**Gūvainių piliakalnis**, vadinamas Pile (Šilalės r., Šilalės seniūn.), yra 450 m į PV nuo kelio Žąsinalis-Gūvainiai, Jūros upės kairiajame krante.

Piliakalnis įrengtas Jūros ir į ją įtekančio bevardžio upeliuko santakoje esančiame kranto kyšulyje. Aikštelė netaisyklingo ovalo formos, 62x35 m dydžio, šiek tiek nelygiu paviršiumi. ŠR jos pakraštys kiek nuplautas. Kultūrinio sluoksnio aikštelėje nepastebėta. Šlaitai į Jūrą bei bevardį upelį

vidutinio statumo, 6-10 m aukščio. Š-ŠR pusėje piliakalnį nuo gretimų aukštumų skiria natūraliai susiformavęs iki 4 m gylio, 20-30 m pločio griovys, kurio dugnas nuožulnėja ir platėja į R pusę. Aikštelės ŠV pakraštyje iškasta doto duobė.

Vietos gyventojos G. Drukteinienės pasakojimu, Pilėje esančios durys, pro kurias galima įeiti. Senesni žmonės kalbėdavę apie kalne buvusį miestą. Piliakalnio chronologija neaiški. Greičiausia tai bus ankstyvas arba slėptuvinio tipo piliakalnis. Piliakalnį nurodė V. Statkevičius.

**Jaunodavos (Gardiškės) piliakalnis**, vadinamas Pilale (Šilalės r., Kaltinėnų seniūn.), yra 1,2 km į PV nuo kanalizuo Raudžio upelio dešiniojo kranto, 800 m į ŠV nuo kelio Kaltinėnai-Severėnai, 500 m į ŠV nuo Jaunodavos senkapio.

Piliakalnis įrengtas apylinkėje dominuojančioje atskiroje kalvoje, kurios aukštis virš jūros lygio 193,4 m. Aikštelė ovalo formos, orientuota ŠR-PV kryptimi, 30x25 m dydžio, neryškiais pakraščiais, be kultūrinio sluoksnio. P ir V šlaitai statūs, 8-12 m aukščio. V šlaitas nuolaidesnis. Piliakalnį labai sudarkė ankstesni arimai bei bulviarūsiai, R dalį nukasė karjeras. Vietinių gyventojų pasakojimu, Š piliakalnio aikštelės dalyje buvo pylimėlis, kurio dabar jokių žymių nėra.

PR piliakalnio papėdėje esančios daubos V pakraštyje, apie 20 m į P nuo piliakalnio papėdės iškastame šurfe, rastas 60 cm storio pilkos maišytos žemės sluoksnis su smulkiais molio tinko (?) trupinėliais, lipdytos keramikos šukele. Piliakalnis greičiausiai bus I tūkstantmečio ir susijęs su netoliese esančiu Jaunodavos senkapiu.

**Rėvos piliakalnis**, vadinamas Ponarska Gura (Vilniaus r., Buivydzlių seniūn.), yra į Š-ŠV nuo Šventininkų k., į P-PV nuo Rėvos k., apie 320 m į PR nuo Neries kairiojo kranto, 220 m į P nuo geležinkelio Vilnius-Daugpilis, Santakos miško 31 kvartalo ŠV dalyje, Neries slėnio aukštumos Š pakraštyje, kyšulyje.

Piliakalnis buvo žinomas nuo 1936 m., tačiau pokario metais archeologų nelankytas. Jis įrengtas aukštumos kyšulyje, kurio aukščiausia dalis (pylimas) yra 186,2 m virš jūros lygio. Papėdės aukštis virš jūros lygio 128,8 m, tad iš V, ŠV, Š piliakalnio šlaitai yra 57,4 m aukščio, statūs, tik iš ŠR ir R pusių nuolaidesni. P piliakalnis pereina į aukštumą. Piliakalnis

turi tarsi dvi aikšteles. Pirmoji piliakalnio aikštelė orientuota beveik tiksliai Š-P kryptimi (10° nuokrypa į V), sunkiai išsiskiria. P šios aikštelės pakraštyje yra 1,5 m aukščio nuo aikštelės, 18 m pločio ties pagrindu, 20 m ilgio, kiek išplokštintu viršumi, primenantis kūgį pylimas. Iš P pylimo pusės iškastas 5 m pločio, apie 1 m gylio griovys, esantis jau šlaite. Griovio ilgis iki 35 m. Jis iškasinėtas duobėmis, poroje vietų (V, P dalyse) užskleistas. P griovio pusėje kyla iki 50 m ilgio, 1 m aukščio nuo griovio, 4,5 m pločio prie pagrindo pylimas, kuris V dalyje 20 m atstumu pereina į kitą (ne piliakalnio) aukštumos kyšulį ir ten baigiasi, nepasiekęs jo galo, 2 m aukščio šlaitu. Pylimo šlaitas išorėje maždaug 4 m aukščio. Šio pylimo apačioje, V pylimo atšakoje, yra puslankio formos 15 m ilgio, iki 4 m pločio, iki 50 cm gylio griovys. V atšakos gale pylimo šlaitas pereina tiesiai į gana statų kalvos šlaitą. P antrojo pylimo papėdėje yra iki 17 m ilgio, iki 1 m gylio, 4 m pločio griovys su centrinėje dalyje žymesne duobe, kuris V pusėje užskleistas. Toliau į P už šio griovio kyla nuolaidi aukštuma. Ant abiejų pylimų kyšo pavieniai akmenys.

Pirmoji piliakalnio aikštelė yra 60 m ilgio, paskutiniaus 20 m (Š gale) ji kiek pasisukusi į V. Aikštelės plotis 10 m. Ji neišsiskiria, į šonus nuožulnėja per 50 cm, į Š-per 2 m. Tai kyšulio kupra ("ožnugaris"). Š gale aikštelė paaukštėja apie 1 m ir čia yra apie 10 m skersmens suplokštėjimas. ŠR šlaitas nuožulnėja maždaug per 3 m. Už jo yra antroji piliakalnio aikštelė. Ji trikampės formos, orientuota Š-P kryptimi, 26 m ilgio, 25 m pločio P dalyje. Š jos dalyje vėl yra apie 10 m skersmens, iki 50 cm aukščio iškilimas. Iš Š, ŠV, R pusių antrąją aikštelę puslankiu juosia 75 m ilgio, iki 30-40 cm aukščio nuo aikštelės, 5 m pločio ties pagrindu pylimas, kuris aikštelės R dalyje visiškai nuskleistas, kitur - labai suplokštėjęs. Tarp pylimo ir aikštelės, atrodo, bus buvęs apie 3 m pločio griovys. Pylimas iš R į V žemėja apie 2 m, ir pereina į ŠV aikštelės šlaitą. ŠR dalyje išorinis 2 m aukščio jo šlaitas leidžiasi apie 4 m. Čia šlaite yra iki 50 cm gylio griovys, kurio išoriniame šlaite vėl buvęs pylimas. Jo P galas yra tik 2 m žemiau aikštelės. Griovio plotis 3 m, ilgis 55 m. Išorinėje griovio pusėje yra 2 m pločio ir iki 30 cm aukščio pylimėlis, kuris ŠR pusėje pereina į nuožulnesnį kalvos šlaitą. Ši piliakalnio dalis labai iškasinėta duobėmis. Vietos žmonės apie piliakalnį žino kelis padavimus.

Pagal išorinę išvaizdą Rėvos piliakalnį galima datuoti II tūkstantmečio pradžia. Jis sudaro archeologijos paminklų kompleksą su netoliese esančiais Santakos pilkapiais.

**Riečių piliakalnis**, vadinamas Gaulės kalnu (Marijampolės r., Igliaukos seniūn.), yra 600 m į PR nuo Riečių bažnyčios, 450 m į PV nuo kelio Igliauka-Simnas, Marijampolės ir Alytaus rajonų riboje.

Piliakalnis įrengtas į Žuvinto pelkių masyvą įsiterpusiame sausumos kyšulyje, aukščiausioje jo vietoje esančioje kalvoje. Aikštelė sunkiai išsiskiria, trikampės formos, pailga Š-P kryptimi, 25 m ilgio, 20 m pločio P dalyje. Šlaitai vidutinio statumo, iki 10 m aukščio, stačiausi ŠV-PV dalyse. Žymesnių įtvirtinimų nėra. Pagal kalvos topografiją pylimėlis turėjo būti aikštelės P pakraštyje, tačiau dabar jo žymių nepastebima. Aikštelėje yra kultūrinio sluoksnio žymių, pastebima pilko smėlio dėmių. Piliakalnis labai apardytas arimų. Iš PR piliakalnio dalies anksčiau buvo imtas žvyras. Piliakalnį nurodė V. Gaulia. Anksčiau (XIX a.) kalva ir buvo vadinama piliakalniu. V.Gaulios pasakojimu, tarp piliakalnio ir aukštumos, kurioje dabar stovi Riečių bažnyčia, esanti kūrgrinda.

Piliakalnį pagal jo išorinius požymius būtų galima datuoti I tūkstantmečiu.

**Stirnių piliakalnis** (Trakų r., Kariotiškių seniūn.) yra 350 m į PR nuo kelio Vosyliukai-Saidžiai, 250 m į P nuo Neries ir Virvyčios upelio santakos, Trakų miško pramonės ūkio Rykantų girininkijos kvartalo Nr.70 ŠV pakraštyje, Dūkštų landšaftiniame draustinyje.

Piliakalnis įrengtas siauro Neries aukštutinės terasos kyšulio, iš PV juosiamo Virvyčios upelio, iš Š ir R - Neries slėnio, Š dalyje. Šlaitai statūs, iki 24 m aukščio. Aikštelė kiek netaisyklingo keturkampio formos, orientuota PR-ŠV kryptimi, 75 m ilgio, 27 m pločio. Jos pakraščiai nuožulnėja šlaitų link, vidurys kiek iškilus. Aiškesnio kultūrinio sluoksnio joje nepastebėta.

ŠV aikštelės gale supiltas 50 cm aukščio nuo aikštelės, 4 m pločio ties pagrindu, 19 m ilgio pylimas, kurio išorinis 1-2 m aukščio šlaitas leidžiasi į 10 m pločio terasą. Jos ŠV gale yra buvęs antras 10 m ilgio, 20 cm aukščio nuo terasos pusės bei 50 cm aukščio iš išorės pylimėlis, kurio išorinis šlaitas pereina į piliakalnio šlaitą. Š šlaite 2 m žemiau aikštelės

(šioje atkarpoje šlaitas dirbtinai padarytas stašesnis) terasa ryški. Ji 3,5 m pločio, 2 m aukščio nuo šlaito. Atrodo, kad piliakalnio ŠV galą bus juosęs šlaite iškastas griovys ir už jo supiltas pylimėlis, kuriuos sunaikinus liko tik terasa. PR aikštelės dalyje (nuo toliau į PR besitęsiančios piliakalniui nepanaudotos aukštumos dalies) supiltas 23 m ilgio, 1,2 m aukščio nuo aikštelės, 2 m aukščio iš išorės, 8 m pločio ties pagrindu pylimas, už kurio yra 30 m ilgio ir 10 m pločio priešpilis (dabar jis atrodo tarsi plati terasa). Jame matyti iki 50-70 cm skersmens akmenų. Priešpilio PR pakraštyje supiltas 16 m ilgio, 6 m pločio ties pagrindu, 50 cm aukščio nuo priešpilio aikštelės, 1 m aukščio iš išorės pylimas. Jame irgi matyti paskiri stambesni, iki 30 cm skersmens, akmenys. Už šio pylimo iškastas 10 m ilgio, 2 m pločio dugne dabar vos pastebimas griovys, už kurio supiltas antras (skaičiuojant ir piliakalnio pylimą - trečias) priešpilio pylimėlis. Jis 7 m ilgio, 30 cm aukščio nuo griovio, 3 m pločio ties pagrindu, 30 cm aukščio iš išorės. Jame irgi matyti paskirų stambesnių akmenų. Už šio pylimėlio toliau į R eina jau natūralus kyšulio viršus.

Stirnių piliakalnis datuojamas II tūkstantmečio pradžia.

**Zujų piliakalnis**, vadinamas Šanto kalneliu (Ukmergės r., Vidiškių seniūn.), yra 1,15 km į Š nuo Zujų pilkapių, 350 m į ŠR nuo Zujų alkos, 150 m į PR nuo plento Utena-Ukmergė, Ukmergės miškų ūkio gamybinio susivienijimo pagrindinės įmonės Vidiškių girininkijos kvartalo Nr.64 R dalyje, Mūšios ir Šventosios santakoje.

Piliakalnis įrengtas aukštesnėje kalvos vietoje kranto kyšulyje, iš V ir Š juosiamame Mūšios upės, iš R - Šventosios, abiejų upių santakoje. Šlaitai statūs, 6-12 m aukščio. Aikštelė trapecijos formos, 25 m ilgio Š-P kryptimi, 40 m pločio P gale, 20 m - Š. Š šlaite, 2 m žemiau aikštelės, iškastas 12 m ilgio, 3 m pločio griovys, už kurio kyla 12 m ilgio, 6 m pločio ties pagrindu, 80 cm aukščio pirmas pylimas. Jo išorinis 2 m aukščio šlaitas leidžiasi į antrą 12 m ilgio, 3 m pločio griovį, už kurio kyla antras 10 m ilgio, 7 m pločio ties pagrindu, 80 cm aukščio pylimas. Pastarojo išorinis 1,5 m aukščio šlaitas leidžiasi į 40 m ilgio piliakalniui nepanaudotą kyšulio dalį lygiu viršumi. P aikštelės pusėje iškastas 40 m ilgio, 2 m gylio, 9 m pločio viršuje bei 5 m pločio dugne griovys, už kurio supiltas iki 3 m aukščio, 15 m pločio ties pagrindu, 45 m ilgio pylimas, geriausiai išlikęs

PV gale. Jo išorinis P šlaitas leidžiasi į apie 30 m pločio, iki 2 m gylio daubą, kuri R ir V pusėje virsta griova. Visi pylimai ir grioviai nežymaus puslankio formos. Piliakalnį apardė arimai bei Antrojo pasaulinio karo apkasai, Š pylimų ir griovių pusę nuplovė Mūša.

Piliakalnį galima datuoti II tūkstantmečio pradžiai. Piliakalnis sudaro vieną archeologijos paminklų kompleksą su Zujų pilkapiais bei su Zujų alka. Iki šio laiko jis buvo laikomas vėlyvųjų viduramžių kariniais gynybiniais įtvirtinimais.

## Gintautas Zabiela

### Archeologijos paminklų žvalgymai Anykščių rajone

1994-1995 m. LII kartu su AM žvalgė 14 Anykščių rajono vietų, kuriose tikėtasi surasti archeologinių objektų. Aptikti 3 viduramžių senkapiai, sunaikinto piliakalnio vieta bei XVIII-XIX a. pradžios dvarvietė.

**Klevėnų senkapis** (Anykščių seniūn.) yra 1,2 km į Š nuo plento Ukmergė-Utena, 450 m į PV nuo kelio Klevėnai-Juškonyš, į ŠV nuo Klevėnų kaimo kapinių. Jis įrengtas atskiroje apie 60 m skersmens, 3-4 m aukščio smėlingoje kalvelėje. Ariamos dirvos paviršiuje su metalo detektoriumi aptikti 6 dirbiniai. Tai žalvarinės trapecijos formos 7,6 cm ilgio adatinė, ovalo formos 4x2,9 cm dydžio diržo sagtis bei keturkampės 3,9x3,3 cm dydžio sagties dalis su skirstikliu, apvalios ažūrinės 4 cm skersmens segės pusė su prilipusiu audeklo gabalėliu, skardinio apkalo fragmentas bei geležinio peilio 6,6 cm ilgio įtvara su užsikonservavusiomis ovalinio skerspjuvio medinių makštų liekanomis.

Kalvelės viršuje ištirtos suardyto kapo liekanos. 1 m<sup>2</sup> plotelyje 20 cm gylyje aptikti anatomiškai gulintys dešinės rankos kaulai bei apatinis žandikaulis. Pagal juos nustatyta, kad mirusysis palaidotas aukštelininkas, ištiestas, galva į ŠV (300°). Kaklo srityje rastas žalvarinis 2,4 cm aukščio žvangutis su x formos įpjova. Ant dilbio kaulų beveik ties alkūne užmauta žalvarinė juostinė 6,3x6 cm dydžio apyrankė smailėjančiais atrietais galais.